

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2017-6-26K Rīgā

2017. gada 22. jūnijā

Nr. 6-6/23

Rīgas domei
riga@riga.lv

*Zināšanai: Vides aizsardzības
un reģionālās attīstības ministrijai*
pasts@varam.gov.lv

Finanšu ministrijai
pasts@fm.gov.lv

*Par vienlīdzības principa un tiesību uz
īpašumu pārkāpumu, aprēķinot nekustamā
īpašuma nodokli dzīvokļu īpašumos
nesadalītās mājās*

Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) pēc savas iniciatīvas ierosināja pārbaudes lietu Nr.2017-6-26K par pirmšķietamu tiesiskās vienlīdzības pārkāpumu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinā personām, kurām pieder domājamās daļas no dzīvokļu īpašumos nesadalītām ēkām, salīdzinot ar personām, kurām ir dzīvokļu īpašumi vai viena dzīvokļa mājas. Pārbaudes lietas ietvaros kopsakarā tika vērtēts Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. panta pirmā teikuma un 91. panta pirmā teikuma iespējams pārkāpums.

Tiesiskais regulējums

[1] Satversmes 91. panta pirmais teikums noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Satversmes 105. panta pirmais teikums nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu.

Atbilstoši Satversmes 64. pantam likumdošanas tiesības pieder tautai un Saeimai. Lai nodrošinātu efektīvāku valsts varas īstenošanu, ir pieļaujams, ka likumdevējs likumdošanas procesā izlemj svarīgākos jautājumus, bet detalizētāku

noteikumu un likumu ieviešanai dzīvē nepieciešamo tehnisko normu izstrādāšanu deleģē Ministru kabinetam vai citām valsts institūcijām¹. Likumdevējs atsevišķu jautājumu izlemšanu var nodot arī pašvaldību kompetencē. Tātad arī pašvaldības domei pilnvarojuma robežās ir tiesības izdot vispārējus (ārējus) normatīvos tiesību aktus. Tomēr pašvaldības domei nav likumdevēja rīcības brīvības un tā ir tiesīga izdot ārējos normatīvos tiesību aktus tikai likumos noteiktajos gadījumos un apjomā². Pilnvarojuma apjoms nosaka to, ciklīdz pašvaldības dome var rīkoties, izstrādājot un izdodot tiesību normas³.

Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" (turpmāk tekstā – Likums) 3. panta pirmās daļas ievaddaļā noteikts, ka nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes no 0,2% līdz 3% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim.

Rīgas dome šo ar likumu piešķirto kompetenci ir izmantojusi, 2015. gada 9. jūnijā pieņemot saistošos noteikumus Nr.148 "Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā" (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr.148). 2015.gada 13.oktobrī Rīgas domē tika pieņemti saistošie noteikumi Nr.169 "Grozījumi Rīgas domes 2015.gada 9.jūnija saistošajos noteikumos Nr.148 "Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā"", atbilstoši kuriem no 2016.gada 1.janvāra nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinā tika ieviestas izmaiņas.

Saistošo noteikumu Nr.148 3.2.1. apakšpunkts paredz, ka nekustamā īpašuma nodokļa likmes – 0,2% no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 57 000 euro, 0,4% no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 57 000 euro, bet nepārsniedz 107 000 euro, un 0,6% no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 107 000 euro – piemēro:

3.2. divu vai vairāku dzīvokļu mājām, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos, kā arī telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana, izņemot valsts, pašvaldības un pašvaldības kapitālsabiedrību īpašumā vai valdījumā esošos objektus:

3.2.1. fiziskām personām par mājas platības daļu, kurā taksācijas gada 1.janvārī plkst. 0.00 dzīvesvieta ir deklarēta personām, kas ir Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis, citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis vai persona, kas ir saņēmusi pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, šo saistošo noteikumu 3.¹punktā noteiktajā kārtībā, pieņemot, ka vienai dzīvesvietu deklarējušajai personai piekrīt 30 m² no mājas daļas, kuras lietošanas veids ir dzīvošana un kura netiek izmantota saimnieciskās darbības veikšanai, un šai daļai piekrītošo koplietošanas telpu platību (ja ēka ir kadastrāli uzskaitīta). Pārējos gadījumos piemēro nekustamā īpašuma nodokļa likmi 1,5% apmērā no objekta kadastrālās vērtības.

Atbilstoši Saistošo noteikumu Nr.148 30.¹ punktam noteikumu 3.2.1. un 3.2.2.apakšpunktā paredzētā vienai dzīvesvietu deklarējušajai personai piekrītošā platības daļa 2016.gadā tiek noteikta 50m², 2017.gadā - 40m², bet 2018.gadā – 30m².

Kompetento iestāžu viedokļi

[2] Rīgas domes Pašvaldības ieņēmumu pārvalde (turpmāk arī – Pārvalde) norāda, ka viens no Saistošo noteikumu Nr.148 pieņemšanas mērķiem bija izmantot likumdevēja paredzēto deleģējumu noteikt nekustamā īpašuma nodokļa likmes,

¹ Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr.2005-03-0306 7.punkts.

² Satversmes tiesas 2002. gada 21. janvāra sprieduma lietā Nr. 2001-09-01 secinājumu daļa.

³ Satversmes tiesas 2011.gada 11.janvāra sprieduma lietā Nr.2010-40-03 10. punkts.

piešķirot samazināto nodokļa likmi tikai par tām telpām, kas tiek izmantotas dzīvošanai. Lai sasniegtu iepriekšminēto mērķi, vispārīgais no Saistošajiem noteikumiem Nr.148 izrietošais princips paredz, ka samazinātās nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanai vienā nekustamā īpašuma nodokļa objektā (piemēram, dzīvoklī vai privātmājā) jābūt deklarētai kaut vienai personai, neatkarīgi no konkrēto telpu platības. Ja daudzdzīvokļu māja nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vispārīgā principa tieša īstenošana nav iespējama un nav taisnīga vairāku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, tāpēc, ka kopīpašuma gadījumā personas īpašumā nav atsevišķs nekustamā īpašuma objekts “dzīvoklis”, bet gan tikai domājamā daļa no visa nekustamā īpašuma, piemēram, puse no katra nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstoša nekustamā īpašuma objekta, tas ir, gan zemes, gan katras telpu grupas, kas atrodas dzīvokļa īpašumos nesadalītā ēkā. Otrkārt, vienai personai var piederēt arī visa daudzdzīvokļu māja, kas nav sadalīta dzīvokļu īpašumos, un attiecinot uz šādu gadījumu iepriekšminēto vispārīgo principu, ar vienu ēkā deklarēto personu pietiktu, lai samazināto nodokļa likmi piešķirtu gan par ēku, kurā ir divi dzīvokļi, gan par ēku ar desmit vai pat simts dzīvokļiem tajā.

Lai izprastu Saistošajos noteikumos Nr.148 paredzēto nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanu attiecībā uz dzīvokļos nesadalītām daudzdzīvokļu mājām, jāņem vērā kopīpašuma tiesiskais statuss un uz to attiecināmais normatīvais regulējums. Atbilstoši Civillikuma 1067.pantā sniegtajai definīcijai kopīpašuma tiesība ir īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās tā, ka sadalīts vienīgi tiesību saturs. Civillikuma 1071.pants paredz, ka uz kopējo lietu gulošās nastas, apgrūtinājumi un lietas uzturēšanai vajadzīgie izdevumi jānes kopīpašniekiem samērīgi ar viņu daļām. Minētais nostiprināts arī Likuma 2.panta ceturtajā daļā, paredzot, ka nekustamā īpašuma nodokli par nekustamo īpašumu, kas uz kopīpašuma tiesību pamata pieder vairākām personām vai atrodas kopvaldījumā, maksā katrs kopīpašnieks (kopvaldītājs) atbilstoši savai domājamajai daļai kopīpašumā (kopvaldījumā).

Pārvalde uzsvērusi, ka dzīvokļu īpašumos nesadalītās daudzdzīvokļu mājās ietilpstošo telpu grupu ar nosaukumu “dzīvoklis” skaits var svārstīties no divām līdz vairāk kā simts, taču ēkas īpašniekiem piederošo domājamo daļu apjoms nekādā veidā nav saistāms ne ar telpu skaitu, ne platību. Proti, ēka ar simts dzīvokļiem var piederēt gan vienai personai, gan divām, gan simts personām. Līdz ar to secināms, ka īpašniekiem ir vienlīdzīgs tiesiskais stāvoklis attiecībā pret kopējo lietu. Tomēr, ja dzīvokļu mājai ir divi īpašnieki, no kuriem vienam pieder 1/100, bet otram 99/100 domājamās daļas no ēkas, tad abi ir kopīpašnieki, taču ir skaidrs, ka viņu īpašuma apmērs nav vienlīdzīgs un būtu nepamatoti un netaisnīgi abiem īpašniekiem piešķirt samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi, ja katrs deklarē ēkā vienas personas dzīvesvietu. Šādā gadījumā viena persona saņemtu samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi par 99 dzīvokļiem, kuros faktiski neviens nedzīvo, kas būtu pretrunā ar Saistošo noteikumu Nr.148 pamatideju, proti, piešķirt samazināto likmi par telpām, kas reāli tiek izmantotas dzīvošanai.

Tāpat kopīpašnieki nevar deklarēt savu dzīvesvietu tiem piederošajās domājamās daļās, jo saskaņā ar Ministru kabineta 2015.gada 8.decembra noteikumu Nr.698 “Adresācijas noteikumi” 2.10.apakšpunktu, adresācijas objekts ir telpu grupa.

Vienīgais veids, kā nodrošināt samērīgumu un vienlīdzīgumu samazinātās nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanai par dzīvokļu īpašumos nesadalītām ēkām, ir noteikt tajās deklarētajām personām atbilstošu platību, uz kuru attiecināt samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi.

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem uz 2009.gada beigām vidēji uz vienu iedzīvotāju dzīvojamais fonds Rīgā bija 25,7 m², savukārt saskaņā ar nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datiem 2015.gadā Rīgā vidēji uz vienu iedzīvotāju dzīvojamais fonds ir 28,35 m². Pamatojoties uz šiem datiem, tika noteikta Saistošajos noteikumos Nr.148 ietvertā vienas personas deklarētajai dzīvesvietai piekrītošā platība no dzīvokļa īpašumos nesadalītas ēkas.

Ņemot vērā likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 26.panta trešās daļas regulējumu, iedzīvotāju ienākuma nodokļa summas no maksātāja taksācijas gada ienākuma tiek ieskaitītas tās pašvaldības budžetā, kuras administratīvajā teritorijā personas deklarētā dzīvesvieta bija taksācijas gada 1.janvārī. Tādējādi ar Saistošajiem noteikumiem Nr.148 personas, kas pastāvīgi dzīvo Rīgā, tiek motivētas atbilstoši sakārtot savu dzīvesvietas deklarāciju, šādā veidā palielinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus budžetā un veicinot galvaspilsētas attīstību.

[3] Finanšu ministrija norādījusi, ka, sākot ar 2013.gadu, tiesības noteikt nekustamā īpašuma nodokļa likmes tika deleģētas pašvaldībām ar mērķi, ka tās, labāk pārzinot savu iedzīvotāju vajadzības un pašvaldību iespējas, spēs īstenot konkrētai pašvaldībai ilgtermiņā labvēlīgāku nekustamā īpašuma nodokļa politiku.

Finanšu ministrijas ieskatā, nodokļu slogam ir jābūt samērīgam ar īpašuma vērtību un personas maksāspēju, bet vienlaikus jānodrošina pašvaldība ar ieņēmumiem. Nekustamā īpašuma nodoklis ne tikai nodrošina pašvaldības ar autonomu nodokļu ieņēmumu avotu, bet arī nodrošina nekustamā īpašuma efektīvu un lietderīgu izmantošanu. Tajā pašā laikā, katrai fiziskai personai ir pienākums uzturēt sev piederošo nekustamo īpašumu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un veikt visus normatīvajos aktos noteiktos maksājumus un noteiktās darbības.

Finanšu ministrijas ieskatā Rīgas dome ar Saistošajiem noteikumiem Nr.148 neierobežo personu tiesības uz īpašumu, jo ar minētajiem saistošajiem noteikumiem tiek noteikts nekustamā īpašuma nodokļa maksāšanas atvieglojums par konkrētiem kvadrātmetriem katrai šajā īpašumā deklarētai personai. Minētais nosacījums samazina personas izdevumus un nekādā veidā neierobežo personas tiesības uz konkrēto nekustamo īpašumu vai tā izmantošanu. Tāpat Finanšu ministrija uzskata, ka Rīgas dome ar savu nekustamā īpašuma nodokļa politiku necenšas risināt kopīpašuma izbeigšanas jautājumus, bet gan rosina iedzīvotājus efektīvi un lietderīgi izmantot savus īpašumus.

[4] Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM) norādīja, ka, pamatojoties uz likuma "Par pašvaldībām" 45.panta otro daļu, bija izvērtējusi Saistošo noteikumu Nr.148 tiesiskumu. Attiecībā par Saistošo noteikumu Nr.148 3.punktā noteiktajām nodokļa likmēm VARAM iebildumus neizteica, tā kā Saistošajos noteikumos Nr.148 paredzētās nodokļa likmes atbilst Likuma 3.panta pirmās daļas nosacījumiem, tas ir, nodokļa likmes ir noteiktas 0,2 līdz 1,5 procentu apmērā. Tāpat arī Saistošo noteikumu Nr.148 publicēšanas laiks atbilst Likumā noteiktajam termiņam – pirmstaksācijas gada 1.novembris, – jo Saistošie noteikumi Nr.148 ir publicēti oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" 2015.gada 3.augustā, līdz ar to var tikt piemēroti no 2016.gada 1.janvāra.

Rīgas domes 2015.gada 13.oktobra saistošo noteikumu Nr.169 "Grozījumi Rīgas domes 2015.gada 9.jūnija saistošajos noteikumos Nr.148 "Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā"" (ar grozījumiem cita starpā Saistošie noteikumi Nr.148 papildināti ar pārejas tiesisko regulējumu – 30.¹punktu) paskaidrojuma rakstā minēts,

ka, ņemot vērā, ka ar Saistošajiem noteikumiem Nr.148 dzīvokļa īpašumos sadalītām ēkām paredzēta atšķirīga nodokļa likmes piemērošanas kārtība, salīdzinot ar divu vai vairāku dzīvokļu mājām, kas nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, kopīpašnieki, kam pieder domājamās daļas no šādās ēkas, ir ieinteresēti veikt nekustamā īpašuma reālo sadalīšanu dzīvokļa īpašumos. Jāņem vērā, ka reālās sadales veikšana ir pietiekami laikietilpīgs process, kuru var nebūt iespējams paveikt līdz Saistošo noteikumu Nr.148 spēkā stāšanās brīdim. Tāpēc, lai ar Saistošajos noteikumos Nr.148 ietvertu regulējumu neradītu divu vai vairāku dzīvokļu māju, kas nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, kopīpašniekiem nelabvēlīgākus apstākļus, kurus nav bijis iespējams savlaicīgi novērst, ar grozījumiem Saistošajos noteikumos Nr.148 tiek paredzēts pārejas periods attiecībā uz vienai dzīvesvietu deklarējušajai personai piekritošās platības daļas apmēru šādās ēkās. Tādējādi Rīgas domes ieskatā kopīpašniekiem tiek dots saprātīgs un pietiekams laiks nekustamā īpašuma sadalīšanai dzīvokļa īpašumos, lai uz objektu varētu tikt attiecināts Saistošo noteikumu Nr.148 3.1.1. vai 3.1.2.apakšpunkts (samazināta nodokļa likme dzīvokļa īpašumiem).

Ņemot vērā iepriekš minēto, VARAM pauž viedokli, ka Saistošajos noteikumos Nr.148 noteiktās nodokļa likmes un to piemērošanas nosacījumi atbilst Likumam, kurā ietverts pilnvarojums pašvaldībai izdot attiecīgus saistošos noteikumus un patstāvīgi noteikt nodokļa likmes. Turklāt jāņem vērā, ka nosacījums par vienai personai piekritošo dzīvojamo platību attiecas tikai uz divu vai vairāku dzīvokļu mājām, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos, kā arī telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana.

VARAM ieskatā Likuma 3.panta pirmajā daļā ir ietverts tiešs pilnvarojums pašvaldībām noteikt nodokļa likmes 0,2 līdz 1,5 procentu apmērā no kadastrālās vērtības normatīvajos aktos noteiktā kārtībā uzturētiem nekustamajiem īpašumiem, un Rīgas dome, pieņemot Saistošos noteikumus Nr.148, šo pilnvarojumu ir izmantojusi, kā arī nav pārkāpusi Satversmes 105.pantu.

Attiecībā par objektīva grupējuma principa ievērošanu, nosakot nodokļa likmes, ministrija lūdz Finanšu ministriju kā vadošo valsts pārvaldes iestādi nodokļu politikas jomā sniegt viedokli, vai Saistošajos noteikumos Nr.148 ietvertais dzīvesvietas deklarēšanas fakts kā kritērijs samazinātas nodokļa likmes noteikšanai atbilst objektīva grupējuma principam. Finanšu ministrija pauž viedokli, ka minētais kritērijs un attiecīgās nodokļa likmes atbilst objektīva grupējuma principam un līdz ar to arī Likuma 3.panta pirmajai daļai un 3.¹panta pirmās daļas 1.punktam.

Saistošo noteikumu Nr.148 3.2.1. apakšpunkta atbilstība Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 105.panta pirmajam teikumam

[5] Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju, ar „tiesībām uz īpašumu” saprotot visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas⁴.

Nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašumtiesību ierobežojumus, kā arī var būt saistīts ar citiem likumā noteiktiem ierobežojumiem, kuriem jābūt samērīgiem ar leģitīmo mērķi – konstitucionāli nozīmīgu vērtību aizsardzību⁵. Regulējums, kas paredz personai pienākumu maksāt nodokli, ietilpst Satversmes 105.pantā noteikto pamattiesību tvērumā.

⁴ Satversmes tiesas 2010.gada 27.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-12-03 7.punkts.

⁵ Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa sprieduma lietā Nr.2006-28-01 19.1.punkts.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Tomēr nodokļu regulējumam ir jābūt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Likumdevēja izšķiršanās par to, kāds nodoklis būtu samērīgs un nepieciešams, ir politikas un lietderības jautājums⁶. Minētās atziņas ir attiecināmas arī uz pašvaldības rīcības brīvību nodokļu politikā ar nosacījumu, ka tā ir jāveido likuma noteiktajās robežās.

Satversmes 91.panta pirmais teikums nosaka, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Tas nozīmē, ka nevienlīdzīga attieksme ir jāattaisno. Ja šāds attaisnojums nav pieļaujams vai nav pietiekams, tad vienlīdzības princips ir pārkāpts.

Proti, vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlaikus vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats⁷.

Tāpat Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi: vērtējot kādas tiesību normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, ir jāņem vērā arī tas apstāklis, ka minētajā pantā nostiprinātās tiesības ir „salīdzinošas”, proti, tās var pieprasīt vienlīdzīgu attieksmi, bet pašas par sevi nevar atklāt, kādai, proti, labvēlīgai vai nelabvēlīgai, šai attieksmei jābūt⁸. Tādējādi jāizmanto citi apsvērumi, kas atrodas ārpus tiesiskās vienlīdzības principa robežām.

Apkopojot iepriekš minēto, jāizdara arī secinājums, ka nodokļu maksāšanas pienākums pats par sevi neaizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības. Līdz ar to Satversmes 105.pantā noteiktās pamattiesības nav aplūkojamas atrauti no personas konstitucionālā pienākuma maksāt pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus⁹. Tādējādi, izvērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 105.panta pirmajam teikumam, šajā lietā ir jānoskaidro, vai Rīgas dome, nosakot diferencētu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kārtību, nav nepamatoti ierobežojusi to nekustamā īpašuma īpašnieku tiesības, kuriem ir dzīvokļu īpašumos nesadalītas ēkas.

Tiesībsarga ieskatā, ja tiek konstatēts Satversmes 91.panta pirmā teikuma pārkāpums, tas nozīmēs arī Satversmes 105.panta pirmā teikuma pārkāpumu.

[6] Lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91.panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, ir nepieciešams noskaidrot:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām);

3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips.¹⁰

⁶ Satversmes tiesas 2008.gada 30.aprīļa sprieduma lietā Nr.2007-23-01 7.un 11.punkts.

⁷ Satversmes tiesas 2005.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr.2005-08-01 5.punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2006.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr.2006-04-01 15.1.punktu

⁹ Satversmes tiesas 2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr.2010-25-01 10.punkts

¹⁰ Satversmes tiesas 2010.gada 2.februāra spriedums lietā Nr.2009-46-01, 7.punkts.

[6.1] Vienlīdzības princips vispirms prasa salīdzināt divas situācijas: to situāciju, kuru pārbauda, ar kādu citu jau pastāvošu situāciju. Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju.¹¹ Kopējiem elementiem ir jābūt tādiem, kas pēc iespējas intensīvāk raksturo abas situācijas.¹²

Tiesībsarga ieskatā ir salīdzināmi tie nekustamo īpašumu īpašnieki, kuriem pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa mājas un kuros ir deklarēta viena persona, ar tiem nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuriem pieder divu vai vairāku dzīvokļu mājas, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos un kurā ir deklarēta viena persona atbilstoši īpašnieku skaitam, proti, dzīvokļos nesadalītās mājās deklarēto personu skaits ir vienāds ar īpašnieku skaitu. Kopējie elementi, kas raksturo šīs abas situācijas, ir īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu un deklarēta persona nekustamajā īpašumā.

To, ka šīs situācijas ir salīdzināmas, vēl jo vairāk pastiprina apstākļi, ka, pirms tika pieņemti Saistošie noteikumi Nr.148, bija spēkā Rīgas domes 2012.gada 18.decembra saistošie noteikumi Nr.197 "Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā" (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr.197), kuri noteica kārtību, kādā Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā piemēro nekustamā īpašuma nodokļa likmes un to 4.punkts paredzēja, ka pārējiem nekustamā īpašuma nodokļa objektiem [tiem, kas nav zeme] tiek piemērotas Likumā noteiktās likmes.

Likuma 3.panta pirmās daļas 2.punkts paredz, ka nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes no 0,2 līdz 3 procentiem no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1.novembrim. [...] Ja pašvaldība līdz noteiktajam termiņam saistošos noteikumus nav publicējusi, nekustamā īpašuma nodokļa likme ir dzīvojamām mājām neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, dzīvojamo māju daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana, kā arī telpu grupām, kuru lietošanas veids ir saistīts ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai:

- a) 0,2 procenti no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 56 915 *euro*,
- b) 0,4 procenti no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 56 915 *euro*, bet nepārsniedz 106 715 *euro*,
- c) 0,6 procenti no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 106 715 *euro*.

Tādējādi līdz 2015.gada 9.jūnijam pašvaldība piemēroja vienādas nekustamā īpašuma nodokļa likmes neatkarīgi no tā, vai ēkas bija sadalītas dzīvokļu īpašumos vai atradās kopīpašumā.

Tiesībsarga ieskatā nekustamo īpašumu īpašnieki, kuriem pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa mājas un kuros ir deklarēta viena persona, un nekustamo īpašumu īpašnieki, kuriem pieder divu vai vairāku dzīvokļu mājas, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos, un kurās ir deklarēta viena persona uz katru īpašnieku (turpmāk arī – Salīdzināmās personas), ir uzskatāmas par personu grupām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

[6.2] Saistošo noteikumu Nr.148 3.punkts nosaka, ka nekustamā īpašuma nodokļa likmes – 0,2% no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 57 000 *euro*, 0,4% no

¹¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 94.lpp.

¹² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 95.lpp.

kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 57 000 *euro*, bet nepārsniedz 107 000 *euro*, un 0,6% no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 107 000 *euro* – piemēro:

3.1. dzīvokļa īpašuma sastāvā esošai ēkas daļai, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, un šai daļai piekrietošajai koplietošanas telpu platībai un viena dzīvokļa mājām, ja šie nekustamā īpašuma nodokļa objekti (turpmāk – objekti) netiek izmantoti saimnieciskās darbības veikšanai, izņemot valsts, pašvaldības un pašvaldības kapitālsabiedrību īpašumā vai valdījumā esošos objektus:

3.1.1. fiziskām personām, ja objektā taksācijas gada 1.janvārī plkst. 0.00 dzīvesvieta ir deklarēta vismaz vienai personai, kas ir Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis, citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis vai persona, kas ir saņēmusi pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, šo saistošo noteikumu 3.¹punktā noteiktajā kārtībā. Pārējos gadījumos piemēro nekustamā īpašuma nodokļa likmi 1,5% apmērā no objekta kadastrālās vērtības;

[..]

3.2. divu vai vairāku dzīvokļu mājām, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos, kā arī telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana, izņemot valsts, pašvaldības un pašvaldības kapitālsabiedrību īpašumā vai valdījumā esošos objektus:

3.2.1. fiziskām personām par mājas platības daļu, kurā taksācijas gada 1.janvārī plkst. 0.00 dzīvesvieta ir deklarēta personām, kas ir Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis, citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis vai persona, kas ir saņēmusi pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, šo saistošo noteikumu 3.¹punktā noteiktajā kārtībā, pieņemot, ka vienai dzīvesvietu deklarējušajai personai piekriēt 30 m² no mājas daļas, kuras lietošanas veids ir dzīvošana un kura netiek izmantota saimnieciskās darbības veikšanai, un šai daļai piekrietošo koplietošanas telpu platību (ja ēka ir kadastrāli uzmērīta). Pārējos gadījumos piemēro nekustamā īpašuma nodokļa likmi 1,5% apmērā no objekta kadastrālās vērtības;

[..].

Apkopojot Saistošo noteikumu Nr.148 3.punktā noteikto, kas attiecas uz fiziskām personām, secināms, ka fiziskām personām, kurām pieder dzīvokļa īpašuma vai viena dzīvokļa māja, tiek piešķirta samazināta nekustamā īpašuma nodokļa likme, ja tur ir deklarējusies vismaz viena persona, savukārt fiziskām personām, kurām pieder divu vai vairāku dzīvokļu mājas, kas nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, tiek piemērota samazinātā nekustamā īpašuma likme tikai par 30m² uz katru deklarēto personu.

Citiem vārdiem minētais nozīmē, ka, piemēram, 300 m² lielā privātmājā (viens dzīvokļa māja), kurā ir deklarēta 1 persona, nekustamā īpašuma nodoklis tiek rēķināts 0,2 – 0,6% no kadastrālās vērtības par visu platību, savukārt, piemēram, ja mājas (divu dzīvokļu) platība ir 300 m² un tajā ir deklarētas 2 personas, bet māja atrodas kopīpašumā 2 personām, par platību, kas pārsniegs 60 m², proti 240 m², nodokļa maksājums jau būs 1,5% no kadastrālās vērtības.

Tādējādi tiesībsargs secina, ka Saistošo noteikumu 3.1.1. un 3.2.1.punkti paredz atšķirīgu attieksmi pret Salīdzināmajām grupām.

[6.3] Secinot, ka attieksme pret personām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ir atšķirīga, ir jāizvērtē, vai šāda atšķirīga attieksme ir attaisnojama, proti, vai tā ir noteikta ar leģitīmu mērķi un vai tā atbilst samērīguma principam.

[6.3.1] Pārvalde norādījusi, ka nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kārtības izmaiņas Saistošajos noteikumos Nr.148 motivē personas sakārtot savu dzīvesvietas deklarāciju, šādā veidā palielinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus pašvaldības budžetā un veicinot galvaspilsētas attīstību.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļi pamatā īsteno fiskālo funkciju, kas nodrošina ieņēmumus valsts budžetā un pašvaldību budžetos. Ar šo ieņēmumu palīdzību ir iespējams finansēt prioritārus sociālos un ekonomiskos pasākumus, kā arī mazināt personu ienākumu un labklājības līmeņa nevienlīdzību. Tāpat nodokļu likumi pilda ekonomisko (regulējošo) funkciju, proti, sabalansē valsts un nodokļu maksātāju intereses, kā arī ietekmē nodokļu maksātāju rīcību.¹³

Nekustamā īpašuma nodokļa maksājumi pilnā apmērā nonāk katras pašvaldības budžetā. Pieņemot tādus saistošos noteikumus, kuri paredz atšķirīgu attieksmi pret Salīdzināmajām grupām, pašvaldība palielina sava budžeta ieņēmumus, tādējādi tiek nodrošināta liela daļa no pašvaldības budžeta ieņēmumiem, kuri citastarp tiek novirzīti arī pašvaldības sociālo programmu īstenošanai (likuma „Par pašvaldībām” 15.pants).

Kā viens no mērķiem radīt atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķina regulējumu īpašniekiem, kuriem pieder dzīvokļu īpašumos nesadalīts īpašums, bija arī pašvaldības vēlme piešķirt samazināto likmi tikai par tām telpām, kas tiek izmantotas dzīvošanai. Tāpat arī no Rīgas domes 2015.gada 13.oktobra saistošo noteikumu Nr.169 ”Grozījumi Rīgas domes 2015.gada 9.jūnija saistošajos noteikumos Nr.148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā”” paskaidrojuma raksta izriet, ka vēl viens papildus mērķis bija veicināt kopīpašnieku, kam pieder domājamās daļas no dzīvokļu īpašumos nesadalītas ēkas, interesi veikt nekustamā īpašuma reālo sadalīšanu dzīvokļa īpašumos.

Ņemot vērā, ka, piešķirot samazinātu nekustamā īpašuma nodokļa likmi, tiek samazināti arī ieņēmumi pašvaldības budžetā, kā leģitīms mērķis ir sabiedrības labklājība un citu cilvēku tiesību aizsardzība, proti, konkrētās pašvaldības iedzīvotāju labklājība (pašvaldības sociālais atbalsts), kā arī citu pašvaldības funkciju izpilde ir saistīta ar tās gūtajiem ieņēmumiem.

Attiecībā par mērķi veicināt kopīpašnieku, kam pieder domājamās daļas no dzīvokļu īpašumos nesadalītas ēkas, interesi veikt nekustamā īpašuma reālo sadalīšanu dzīvokļa īpašumos, norādāms, ka tas nav pašvaldības kompetences jautājums¹⁴. Jāvērš uzmanība, ka ne vienmēr ir iespējams izvairīties no kopīpašuma, piemēram, iegūstot īpašumu mantojuma ceļā, un pašvaldība nevar nostādīt kopīpašuma īpašniekus sliktākā situācijā, tikai pamatojoties uz to īpašuma formu.

[6.3.2] Lai izvērtētu, vai likumdevēja pieņemtā tiesību norma atbilst samērīguma principam, jānoskaidro:

- 1) vai likumdevēja lietotie līdzekļi piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai;
- 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, tas ir, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;
- 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb attaisnojoša, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

¹³ Satversmes tiesas 2007.gada 8.jūnija spriedums lietā Nr.2007-01-01 23.punkts.

¹⁴ Saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 23.marta noteikumu Nr.271 “Ekonomikas ministrijas nolikums” 5.4.10.apakšpunktu Ekonomikas ministrijas funkcijās ietilpst izstrādāt un īstenot politiku mājokļu jomā.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska.

Samērīguma princips ir atzīts par vienu no svarīgākajiem Eiropas Savienības tiesību principiem, konkretizēts Eiropas Savienības tiesas spriedumos tādā nozīmē, ka „valsts institūcijas nedrīkst uzlikt iedzīvotājiem pienākumus, kuri pārsniedz noteiktās nepieciešamības robežas, kas izriet no publiskās intereses, lai sasniegtu mērķi” un ja „noteiktie pienākumi ir klaji neproporcionāli sasniedzamajam mērķim, līdzeklis tiks anulēts.”¹⁵

Nosakot nekustamā īpašuma nodokļa samazināto likmi tikai tiem nekustamā īpašuma īpašniekiem, kuru īpašumā ir deklarētas personas, tiek sasniegti leģitīmie mērķi – sabiedrības labklājība un citu cilvēku tiesību aizsardzība. Vēl jo vairāk, piešķirot samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi tām personām, kurām pieder domājamās daļas no ēkas, tikai par 30 m² par katru deklarēto personu¹⁶, tiek vēl vairāk palielināts deklarēto personu skaits kopīpašumā, lai par visu īpašumu varētu maksāt samazināto likmi.

Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 26. panta trešā daļa nosaka, ka nodokļa summas no maksātāja taksācijas gada ienākuma atbilstoši gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktajam sadalījumam tiek ieskaitītas tās pašvaldības budžetā, kuras administratīvajā teritorijā personas deklarētā dzīvesvieta bija taksācijas gada sākumā. Tādējādi, ja persona deklarē dzīvesvietu pašvaldībā, lai iegūtu tiesības uz pašvaldības noteiktu samazinātu nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai saņemtu šī nodokļa atlaides, pašvaldībai rodas tiesības uz ieņēmumiem no šīs personas iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem.

Tāpat jāņem vērā, ka pašvaldību kopējie ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa 2017.gadā ir prognozēti 1 312, 12 miljardi euro, savukārt no nekustamā īpašuma nodokļa – 213, 69 miljoni euro¹⁷.

Tādējādi, palielinot deklarēto personu skaitu pašvaldībā, tiek palielināti pašvaldības ieņēmumi un pašvaldības lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmo mērķu sasniegšanai.

Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē¹⁸.

Jāatzīst, ka nosakot platības aprobežojumu, par ko tiek piešķirta samazināta nekustamā īpašuma nodokļa likme, un tā palielinot deklarēto personu skaitu pašvaldībā, leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem līdzekļiem, kas būtu tikpat efektīvi.

Savukārt, vērtējot, vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb attaisnojoša, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu, tiesībsargs secina turpmāk minēto.

Kā iepriekš secināts un arī Pārvaldes viedoklī norādītais, ar Saistošo noteikumu Nr.148 regulējumu pašvaldība cenšas palielināt tos ieņēmumus, kurus gūst gan no

¹⁵ Dr.iur. Daiga Rezevska. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga. 2015. 102.lpp.

¹⁶ Saskaņā ar Saistošo noteikumu 30.1.punktu 2017.gadā vienai personai piekritošā platība, par kuru piemēro samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi ir 40m².

¹⁷ Latvijas Pašvaldību savienība. Prezentācija “Par pašvaldību budžetu 2017.gadā un vidējā termiņā”, 2016.gada 25.oktobris. Pieejama: <https://goo.gl/n1GcJT> [aplūkots 12.06.2017.].

¹⁸ Satversmes tiesas 2005.gada 13.maija sprieduma lietā Nr.2004–18–0106 secinājumu daļas 19.punkts.

nekustamā īpašuma nodokļa iemaksām, gan no iedzīvotāju ienākuma nodokļa iemaksām. Kopumā nav nosodāma tāda pašvaldības politika, kas vērsta uz ienākumu palielināšanu, taču, mākslīgi aprobežojot nekustamā īpašuma platību, par kuru piešķirama samazināta nekustamā īpašuma nodokļa likme dzīvokļos nesadalītās mājās, rodas virkne problēmu, kas kopumā nav atbilstošas ne tikai indivīda interesēm, bet arī visas sabiedrības interesēm kopumā.

Jāņem vērā, ka viens no Rīgas pašvaldības mērķiem, ir piešķirt nekustamā īpašuma nodokļa samazināto likmi tikai par tām telpām, kas tiek izmantotas dzīvošanai. Pēc Pārvaldes skaidrojuma, sakārtojot savu dzīvesvietas deklarāciju, tiek veicināta galvaspilsētas attīstība.

Saistošo noteikumu Nr.148 paskaidrojuma rakstā¹⁹ norādītā atsauce uz Centrālās statistikas pārvaldes datiem, kad uz 2009.gada beigām vidēji uz vienu iedzīvotāju dzīvojamais fonds Rīgā bija 25,7 m², savukārt saskaņā ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datiem 2015.gadā Rīgā vidēji uz vienu iedzīvotāju dzīvojamais fonds ir 28,35 m², nav vērtējama kā objektīvs un pamatots kritērijs, lai, pamatojoties uz to, noteiktu personai lietošanā piekrītošo platību. Jāatzīmē, ka Rīgas pašvaldībā lielākā daļa dzīvojamo māju ir celtas padomju laikos, un tajās kā mazgabarīta dzīvokļos dzīvo lielas ģimenes, līdz ar ko arī izskaidrojama nelielā vidējā dzīvojamā platība uz vienu personu (jāņem vērā arī ekonomiskā situācija un no tās izrietošās sekas).

Pārvalde norāda: “ja dzīvokļu mājai ir divi īpašnieki, no kuriem vienam pieder 1/100, bet otram 99/100 domājamās daļas no ēkas, tad abi ir kopīpašnieki, taču ir skaidrs, ka viņu īpašuma apmērs nav vienlīdzīgs un būtu nepamatoti un netaisnīgi abiem īpašniekiem piešķirt samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi, ja katrs deklarē ēkā vienas personas dzīvesvietu”. Tiesībsarga ieskatā šāds skaidrojums ir nepamatots un neloģisks, jo saskaņā ar Likuma 2.panta ceturto daļu nekustamā īpašuma nodokli par nekustamo īpašumu, kas uz kopīpašuma tiesību pamata pieder vairākām personām vai atrodas kopvaldījumā, maksā katrs kopīpašnieks (kopvaldītājs) atbilstoši savai domājamai daļai kopīpašumā (kopvaldījumā). Tādējādi arī, ja katrs kopīpašnieks deklarētu tikai vienas personas dzīvesvietu, katrs maksātu atbilstoši savām domājamām daļām, tas ir, ja vienam no kopīpašniekiem pieder 99/100 domājamās daļas, viņš tik un tām maksās lielāku nekustamā īpašuma nodokli, nekā tas, kuram pieder 1/100 domājamā daļa.

Plašsaziņas līdzekļos nereti ir sastopami viedokļi, kā personas izvairās no lielas nekustamā īpašuma nodokļa summas maksāšanas, piemēram: “Viņa izdomājusi arī sistēmu, kā nemaksāt astronomisku summu par dzīvokli, kas viņai ir kopīpašumā. “Uz Jaungadu man “sarodas” vajadzīgais skaits iedzīvotāju, un pēc svētkiem šie palīgi tad deklarējas atpakaļ, kur pašiem vajag,” stāsta sieviete.”²⁰

Jāņem vērā, ka ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa tiek ieskaitīti tās pašvaldības budžetā, kuras administratīvajā teritorijā personas deklarētā dzīvesvieta bija taksācijas gada sākumā. Tādējādi, ja persona deklarē dzīvesvietu pašvaldībā, lai iegūtu tiesības uz pašvaldības noteiktu samazinātu nekustamā īpašuma nodokļa likmi, pašvaldībai rodas tiesības uz ieņēmumiem no šīs personas iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem.

¹⁹ Paskaidrojuma raksts Rīgas domes 2015. gada 9.jūnija saistošajiem noteikumiem Nr.148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā”.

²⁰ Neimane E. Rīgas “nelegālie imigranti” jeb nedeklarētie galvaspilsētas iedzīvotāji. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/662687-rigas_nelegalie_imigranti_jeb_nedeklaretie_galvaspilsetas_iedzivotaji. [aplūkots 12.06.2017.].

Katrai pašvaldībai piekrītošo iedzīvotāju ienākuma nodokļa daļu nosaka, pamatojoties uz pašvaldību īpatsvara koeficientiem, kas aprēķināti atbilstoši nodokļa faktiskajai izpildei.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmā (turpmāk arī – PFI) nepiedalās 40% no pašvaldības ieņēmumiem. Turklāt, aprēķinot katras pašvaldības iemaksas PFI fondā vai dotāciju no PFI fonda, tiek ņemts vērā iedzīvotāju skaits un struktūra katrā pašvaldībā. Līdz ar to pašvaldībām ir svarīgs ne tikai nākotnē saņemamais iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājums, bet arī savā administratīvajā teritorijā deklarēto iedzīvotāju skaits un struktūra (bērni un jaunieši, pensionāri, darbspējīgie iedzīvotāji). Īstenojot šādu nekustamā īpašuma nodokļa politiku, t.i., nekustamā īpašuma nodokļa likmes sasaistīšanu ar deklarēšanās nosacījumu, jāatceras, ka pašvaldību izdevumi arī ir saistīti ar deklarēto iedzīvotāju skaitu. Līdz ar personas deklarēšanos attiecīgajā teritorijā pašvaldībai rodas pienākums saviem deklarētajiem iedzīvotājiem sniegt pakalpojumus (izglītības pakalpojumi, sociālie pakalpojumi, pabalsti).²¹

Pašvaldība vēlas piešķirt samazināto nekustamā īpašuma likmi tikai par tām telpu platībām, kuras patiešām tiek izmantotas dzīvošanai un to saista ar deklarēšanās faktu taksācijas gada sākumā, tas ir, ja persona nav deklarēta nekustamajā īpašumā visu pārējo gadu, tam nav nozīmes.

Vērtējot kopsakarā iepriekš minēto, secināms, ka personas ir spiestas savā īpašumā deklarēt vairāk personu, nekā tur patiesi dzīvo, lai izlīdzinātu to nevienlīdzīgo situāciju, ko ir radījusi Rīgas dome ar Saistošiem noteikumiem Nr.148. Acīmredzami, ka šāda politika arī nav taisnīga pret pārējām Latvijas pašvaldībām, kuras nesaista nekustamā īpašuma nodokļa likmes ar deklarēšanās faktu un deklarējušos personu skaitu nekustamajā īpašumā. Proti, Rīgas pašvaldība iegūst līdzekļus izglītības pakalpojumu segšanai, sociālajiem pakalpojumiem un pabalstiem par personām, kuras faktiski nedzīvo Rīgas pašvaldībā. Tādējādi kopumā Saistošo noteikumu Nr.148 3.2.1.apakšpunkta regulējums nav atbilstošs visas sabiedrības interesēm un indivīda tiesībām nodarītais zaudējums nav samērīgs. Pašvaldība tikai ieņēmumu palielināšanas dēļ nav tiesīga neievērot Satversmē garantētās personu tiesības.

[7] Ņemot vērā, ka tiesībsargs ir konstatējis Satversmes 91.panta pirmā teikuma pārkāpumu, arī Satversmes 105.panta pirmais teikums ir pārkāpts. Rīgas dome ar Saistošo noteikumu Nr.148 3.2.1.apakšpunktu, pieļaujot neattaisnotu vienlīdzības principa pārkāpumu pret tiem īpašniekiem, kuru īpašumā ir dzīvokļos nesadalītu māju domājamās daļas un ir deklarēta viena persona uz katru īpašnieku, pārkāpj arī šo nekustamā īpašuma īpašnieku īpašumtiesības.

Tiesībsarga rekomendācijas

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo un trešo daļu tiesībsargs, pabeidzot pārbaudes lietu, tajā var ietvert ieteikumus konstatētā pārkāpuma novēršanai.

Ņemot vērā pārbaudes lietā Nr.2017-6-26K konstatēto un secināto, aicinu ne vēlāk kā līdz 2017.gada 30.septembrim Rīgas domi veikt grozījumus Saistošo noteikumu Nr.148 3.2.1.apakšpunktā, lai novērstu atšķirīgu attieksmi pret nekustamā

²¹ Dārziņa L. Deklarēšanās ietekme uz nodokļiem. NĪN atlaides deklarētajiem un IIN maksātāju piesaiste. Pieejams: goo.gl/Jhm6aU [aplūkots 12.06.2017.].

īpašuma īpašniekiem, kuriem pieder divu vai vairāku dzīvokļu mājas, kas nav sadalītas dzīvokļa īpašumos, un kurās ir deklarēta viena persona uz katru īpašnieku.

Lūdzu informēt tiesībsargu par rekomendāciju ieviešanas rezultātiem.

Tiesībsarga vietniece

I.Piļāne